

Im Radio: „Die Entwicklung der Toccata“. Der vorzügliche Pianist **A. Bile a** gab in drei Stunden einen Ueberblick über die Entwicklung der Toccata, von den alten Italienern bis zur neuesten Zeit. Im letzten Konzert spielte der Pianist Toccaten neuerer Komponisten: Lachner, Leschetitzky, Sgambaty, Debussy, Prokofieff und Ravel. — **Lieder palästinensischer Komponisten.** Hede Türk interpretierte vor kurzem im Jerusalemer Radio Lieder von Joseph Grünthal, Georg Wolfsohn und Erich Walter Sternberg. Alle diese Gesänge sind infolge ihres durchsichtigen Stils radiogeeignet. Sie erfordern von der Sängerin große Selbstverleugnung und vom Hörer Sympathie. Joseph Grünthals Lieder sind extrem linear empfunden. Sie sind atonal und dabei wohlklingend. E. W. Sternberg legt vieles Expressive in die Begleitung. Aber eigentlich kann man hier gar nicht von „Liedern mit Klavierbegleitung“ sprechen, da immer eine unanalysierbare Einheit aller Mittel angestrebt wird. Grünthal ist Lyriker, Sternberg Expressionist, während Georg Wolfsohn die Anmut chinesischer Lyrik mit durchaus tonalen Mitteln nachzeichnet.

A. J.-L.

Listener's Corner

The large measure of encouragement which Palestinian composers are getting from the P.B.S.' programme direction is one of the major points in favour of that much criticised institution. Yesterday we heard three songs each by Wolfsohn and Gruenthal, and five by E. W. Sternberg, all of which were well worth performing and, moreover, fairly typical of the musical production of their authors.

Wolfsohn has taken his themes from the "Chinese Flute," and the way in which he has managed to set them to music does credit to his artistic sensitiveness; there is a charm and delicacy about his music which cannot be too highly praised.

The hitherto unpublished cycle "Three Songs of Rest," by the Jerusalem composer, Joseph Gruenthal, testifies in its compressed and forceful style to the uncommon talent of this composer. Particularly the second of the three pieces, all of which are characterized by the same mood of dark hopelessness, strikes one as a substantial achievement. It is called "Last Post."

The five songs by Sternberg, which we heard yesterday, differ in character, but hardly in quality — they were without doubt the most impressive part of the programme. The quiet pathos of the second song (Claudius), the occasional romanticism of the fourth (Rilke), and the vigorous earthbound character of the fifth, remains in the memory, while the dramatic tension of the third ranks close.

High praise is also due to Miss Hede Turk, a singer of great intelligence and talent, and to her partner, Mr. Gruenthal.

50 שנים בחיוו של מלחין ישראלי

מחווה ליוסף טל. בית-אריאלה,
יום שני 21.10

יצירה אחת ששודרה בקול ירושלים
בשנות ה-30 ורק עכשיו בוצעה שוב,

באקספוזיציוניזם הא-טונאלי הגרמני.
רוחו של ברג שורה שם אולי יותר
מהשיטות השנברגית. לעומת זאת,
מציגה הסוויטה לוויולה סולו (עם גד
לברטוביץ), יצירה מ-1940, את הצד השני
של טל הצעיר: משהו הינדמייתי, קצת
לכיוון "הענייניות החדשה" הגרמנית
של אז, וכיחוד פרק הטנגו.

מאז מתעקש יוסף טל יותר ויותר על
יצירה במונחים של דחיסות ותנועה,
מדבר על שפה חדשה ודקדוק חדש

ועוד יצירה שהוזמנה ב-73 ורק עכשיו
זכתה לזכורה. יוסף טל מוסד ותיק
ומכובד במוזיקה הישראלית, אינו רץ
במצעדי הפזמונים, אבל החשיבות של
ביצועים האלה היא בפרספקטיבה
ההיסטורית שהם מאפשרים, דבר די
נדיר במוזיקה המקומית. שלושת "שירי
השלושה" ששודרו ב-36 (ועכשיו
השמיעו אותם גילה ירון והפסנתרן
אמנון סילבר), והסונטה הידועה מאוד
לפסנתר מ-52 (עם אלן שטרנפלד)
מאשרים את מיקומו של טל הצעיר

במוזיקה. כשהדגש הוא על בינלאומיות.
כלי שם "נאו" (טל מאמין בקדמה)
וכלי נאיון ליצור סגנון לאומי. טל היה
ונשאר הנציג המובהק של מסורת
המודרניזם האופטימי, שמאז סוף שנות
ה-60 כבר קמו עליה הרבה עוררים.
לטל יש בעיה: לא רק שאין לו מספיק
קולגות בקנה המידה שלו בישראל, אין
גם מי שינהל אתו ויכוח רציני. הקונצרט
הנוכחי מחווה ליום-ההולדת ה-75,
הוא לפחות תיעוד מוצלח, ורביעיית-

הפסנתר החדשה שסיימה אותו (עם
לברטוביץ, סילבר, שולמן וטויסטר
בביצוע מצוין) היתה פינאלה מרשים.

עודד אסף

חמש כנגד חמישים

מאת נתן מישורי

קונצרט מחווה לזיבל ודדז של המלחין יוסף טל בבית אריאלה בתל אביב.

פאל לנדאו, עורך תוכניות מוסיק ליות ב"קול ישראל", יזם את הקונצרט, והטיבת המוסיקה של "קול ישראל", המועצה הציבורית לתרבות ולאמנות וספריית בית אריאלה, נתנו יד וסוכמייכספ לאירוע-מחווה למלחין יוסף טל, במלאת לו 75 שנים. השבח ראוי לפאל לנדאו, התודה - לאלה שתמכו ולא לה שביצעו את הקונצרט הקאמרי היפה, שהמש היצירות שבו עמדו כנגד חמישים שנות יצירה.

המחזור "שירי שלווה" (1936) למר לים מאת פ. וולן (שלווה), יזם היום (המשמרת האחרונה) זה מורגנשטרן (תנומה) לקול ולפסנתר, המוקדמת שבציירות הערב, נכתב בארץ בהשפעת מות אמו של המלחין. הבכורה נערכה ב-1938 על ידי הזמרת הדת טורק, מורתה לשעבר של הזמרת גילה ירון, במבצעת השירים בערב זה. צער אישי, אך גם, ובעיקר, השלמה עם מציאות, שחייב אדם להרהר בה עם שא"אפשר לערער עליה, נשקפו מן המוסיקה והביצוע של גילה ירון והפסנתרן, אמנון סילבר (פנים חדשות בישוריה).

כיוון ששנתיים בלבד חלפו בין כתיבת היצירה ועלייתו לארץ, של יוסף טל (גרניטל לעבער), ליד פולין והציר האקדמי הממלכתי בברלין כפסנתר ובקומפוזיציה (1912-1931) אין פלא שב"שירי שלווה" לא רק המילים אלא גם הצלילים הם עדיין "גרמניים", אך כבר ביצירה מוקדמת זו אתה מוצא את טל כשהוא צועד במחנה המוסיקלי האנטי-גרמני, הרך גל בכורה מציאת הזהות שבין תקופה וצליליה.

כסוויטה לזיבל ודדז (1940), לא נעדרים קשרים עם צלילי אירופה, שהתרחקה בניתיים. פרק "טרנו" יר כיה, אך השוני כבר קיים. אין זה המלוס של השירים, אולי בשל הקשר הכלכל - הווילן והמלחין, עדין פרטושי, ביצע יצירה זו בשעתו, ועתה ביצע אותה הווילן גד לברטוב, שיפי צלילו הנוכחי, חומו ואושרו השופע מזכירים את נגינת פרטושי,

שהיה מרוו - נותר רושם של זיקה כלשהי למלוס הפארטושי, בעל התפניות המלוויות המורחיות; אולי בשל מוטיב סונאלי ליטורגי יהודי, שהתבלט כאן במכוון או שלא במכוון, דומה היה, שטל ניצב פה על סיפו של מלוס יהודי, טובל בו את עטו ונתרע. נראה, שכנותו אינה מתירה לו לנצל חומר מוסיקלי, שאינו חלק גמור ממהותו האישית. נראה גם, שהוא חושש שמכאן קצרה הדרך לטנטט מינטליות, ושאינו רוצה בהסתגרות במעין גיטו מוסיקלי-תרבותי. כוח קיומה של היצירה ששען על ערכים מוסיקליים כלל-עולמיים, על רעיונות האמריים בשפת העכשיו, ומתפתחים לצורות ברורות, כשבהם מוטבעים תווי צליל, מקצב וביטוי אישיים.

המקום ולא רק הזמן מתבטא ב"סונטה לפסנתר" 1952, נכון, שהיא אומרת לאו מפורש לנעים ולריקודי שבפולקלור הישראלי, למתוך ול-מנטליות שבצלילי המוחה. אולם איש לא יכחיש את השפעת סגנון הנגינה המודרני הטוקטי על נושא הפרק המסיים, ה"רונדו". הקשר, שקושר הפרק השני, באסו אוספינאטו" עם אחת המלוויות המסוריות ביותר שנכתבו בישראל, עם הלחן של יהודה שבת למילות המזמרת רחל "הן רמה ברמי זורם", מעיד לכמעט על נקודת הדהות עמוקה עם המקום ועם העבר, גם את אופיו הכלול של הנוף הצלילי ביצירה, שבאזוני חסדי הים תיכוני" בעבר, נשמע כלא-ישראלי, אני מודה היום כמשקף את זה של הרי ירושלים, שבהם התיישב המלחין ב-1951 שנה לפני כתיבת היצירה. ראי לציון, שהמבצע אלן שטרנפילר, מצא והבליט בסונטה לפסנתר, שאותה ניצב במירמנות מלאה, צדדים רומנטיים ואימפרסיוניסטיים.

אם הסונטה לפסנתר הגדולה עדיין, מבחינה צורנית, במעגל הגדולה של ניאורקלאציזם - אחת התשובות הכוללות של המאה ה-20 והתפרקות הצורות הקלאסיות בשלהי הרומנטיקה - הרי שב"שלישית פסנתר" (1973) וב"רביעיית פסנתר" (1982), מצויים אנחנו המוסיקה של סל בעולם חדש, יותר משמורב כאן בצורות דרשיות או רבישיות בין רעיונות שונים, שאליהם קשור המלחין בקשר רגשי אישי עמוק, מדובר כאן ב"נוף" במובנו

הרחב ביותר - אנושי, טבעי ומלי אכותי, גשמי ורעיוני. הצלילים אינם משקפים פרטים, אלא מיכלולים נקודת-הראות היא כניכול ממעוף הציפור או ממטוס, המשנה גובה ומהירות.

מרובר כאן במיכלולים מורכבים, שאינם אלא חלקים בשלם המורכב פריכמה. זהו ניסיון מחודש לתפיסת מהות החומר המוסיקלי וגורמי הטרני-ספורמטיה שבו. בחינה מחדש של כווד-היים ותנועת ההתגבשות הצורנית ברקמות מוסיקליות. משום-כך, התקטטורות של גובהי צליל, גונים, דינמיקה וחלוקות-זמן הם כאן בבחינת "נושאים".

ב"שלישייה", ועוד יותר ב"רביעיית" של טל, העניקה המוסיקה מרתקת תחושה שהכל נטון, שהיא מגלה למאין דברים מעולם האמת. דומה, שקטבים מנוגדים כקלאסיקה ורומנטיקה, מגיה וריאליות, סובבים כאן בכדור אחד. תפיסה צורנית אובייקטיבית, התפתחות גשית-אישית וכוח הכישוף שבצלילים, מווגים כאן בידי אמן, ומקנים תחושת הישג של המוסיקה העכשווית בכלל.

הכנר אליהו שולמן, הצלן דורון סויטר והפסנתרן אמנון סילבר (רוד) חדש ומוכשר של מבצעים, שביצע את ה"שלישייה" וגם את ה"רביעייה", שם הצטרף אליהם הווילן גד לכר-טוב, עשו מלאכה, שהעידה שאכן ניתן להפקיד בידיהם יצירות חדשות וחשובות.

פאל לנדאו יפה בחר ויפה ערך את התוכנית, שלא כסדר רחוב-ולג' אך לקורא ראי, להזכיר, שבמציאות לא חמש יצירות עומדות כנגד חמישים שנות היצירה של טל, אלא עשרות רבות של יצירות, וביניהן כאלה שבר-עולם לא בוצעו בישראל אלא בחו"ל. לבדר - האפורות "אשמראי" (1969), "הפתיח" (1976) וכן "המברל" (1984), שתבוצעו בברלין בעוד כשנה, במיכ"ל לול היצירות כולה, ובמעשי מעורבותו בחיי המוסיקה בישראל משך עשרות השנים, נפרטת דמותו של יוצר, המעוגן במציאות המוסיקלית, התרבותית, החברתית והפוליטית, והמגיב עליה בדרכו שלו, שיש בה העזה, תקיפה, יוזמה וגם רוד, צער וכאב. בכל אלה, ראי טל לשמש כסמל יפה לרמות האדם הישראלי.